„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску: Србију, Црну Гору и др. стране земље

на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. „	К 8·50	11.50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 236 | У Новом Саду, у среду 30. новембра (13. дец.) 1911. | Година XXVII.

Да прегазе Србију.

Она грозничава узбуда, која је ових дана владала у великој престоници наше монархије, у Бечу, тицала се не само Италије, него још више оне балканске политике наше монархије, која се политика односи на Србију. Знаменити стручњак у великој војсци наше монархије, заповедник генералштаба, генерал инфантерије барон *Конрад* дао је своју оставку па је уз најмилостивије и најласкавије писмо Његова Величанства премештен као врховни инспектор војске. Наравно да је у том велика разлика, не у војничком чину, него у војничкој дужности. Поглавица генералнога штаба је некако *војсковођа*, те се има бринути за сва средства, да војска свагда буде приправна на бој, те поглавица генералштаба има извршавати стратегијске припреме за евентуални рат, дочим инспектор војске нема наређивати, него само контролисати оно, што је већ наређено.

Генерал барон Конрад стојао је већ од више година амо у гласу најумнијега и најенергичнијега генерала наше војске. Оставка генерала Конрада изазвана је *размирицама* међу њиме и министром спољашњих послова, грофом *Еренталом*, па је Конрад морао *повући краће* према грофу Еренталу. Конрад је не само омиљена личност у нашега седога владара, него је још у већој мери омиљена личност у нашега престолонаследника надвојводе *Фрање Фердинанда*, који је у последње време у многим стварима, особито у војничким, замењивао седога владара. Генерал Конрад имао је неку врсту војничке канцеларије баш у престолонаследниковој палати у Белведеру. Баш кад је генерал Конрад морао устукнути према грофу Еренталу, дошао је први знак узбуне баш из Белведера. Видело се у неким бечким гласилима, да престолонаследник врло жали, што је генерал Конрад дао своју оставку на важном положају као поглавица генералног штаба.

Повод оставци генерала Конрада био је тај, што је Конрад држао, да ваља бити једном начисто са Италијом. Годинама наша монархија гради утврђења на италијанској граници, а то на граници италијанског дела Тирола, у тако званом *Трентину*, који припада нашој монархији. С друге стране Италија на истој граници чини још већа утврђења и војничке припреме, па су ових дана новине донеле, да је главом сам италијански краљ *Виктор Емануел III.* био на тој италијанској граници, да прегледа утврђења, а овамо се још увек рачуна Италија као савезница наше монархије и Немачке. Природно је да војник, као што је Конрад, који зна ударити у свој мач, не воли такве шеретлуке у политици, као што чини са Италијом дипломатија. Па с тога је Конрад предложио, да се умножи војска на италијанској граници и да се много не питају парламенти у Бечу и у Будимпешти за повишење контингента рекрута.

Но при свем том запетом односу међу Италијом и нашом монархијом министри спољашњих послова, како у Риму, тако и у Бечу, трубили су, да *Тројни Савез стоји чврсто* и да није настала никаква промена услед италијанско-турскога рата због Триполиса. Наравно према томе, да је гроф Ерентал био одлучно против тога, да се кида са Италијом, и то је био повод паду генерала Конрада.

Гроф Ерентал је са анексијом Босне и Херцеговине дошао до неочекиваног тријумфа. Али тај успех грофа Ерентала разјашњава се тиме, што су велесиле биле *изненађене* великом смелошћу грофа Ерентала и наше монархије, што је гроф Ерентал једнострано решио једно питање, које се тицало свију велесила потписивачица берлинскога уговора од године 1878. Али кад је већ проглашена била анексија Босне и Херцеговине, Немачка је као савезница наше монархије држала за своју дужност, да таки стави два немачка војена корпуса на *руску* границу, како би нашој монархији осигурала анексију Босне и Херцеговине.

Међутим ствар са Босном и Херцеговином није била изведена на чисто, док Француска није својим пристанком решила питање анексије. Умни француски државник *Рибо* признао је једном српском политичару, да је било погрешка, што је Француска решила анексијону кризу. То је онај исти Рибо, који је у своје доба као француски министар спољашњих послова саставио и текстирао уговор савеза међу Русијом и Француском. Али је лако појмљиво, што је Француска решила анексијону кризу. Француски државници у својој необавештености још све једнако држе, да би могли каквом услугом одвратити Аустро-Угарску од Немачке. Познато је, да је пред француско-пруски рат године 1870. Наполеон III. држао, да ће се Аустро-Угарска ставити на чело немачких јужних држава те Француској притећи у *помоћ*. Но лако је појмљиво у ствари анексије, да Француска због мале Босне-Херцеговине није могла рискирати велики рат са Немачком, а најмање је могла рискирати какав други *Седан*. Но још најмање се Француска имала противити анексији, кад је Русија, њена савезница, пристала на анексију. Али погрешка Француске лежала је у том, што се Француска *сувише истицала за анексију*, као неки правоваступник Аустро-Угарској. Рибо је, пошто је лане у пролеће држао у француском сенату свој знаменити говор о анексисији Босне и Херцеговине, наскоро умро.

У доба анексијоне кризе баш је генерал Конрад као поглавица генералнога штаба наваљивао на то, да Аустро-Угарска окупира Србију. Говорило се у оно доба за генерала Конрада, да је казивао: „Какова анексија Босне и Херцеговине *без Србије*? Ваља *прегазити Србију* па преко Новопазарског Санџака марширати према Солуну.“ Па и данас, услед рата Италије против Турске, генерал Конрад је тога мишљења, да би требало према Италији употребити *превенире*. Треба напасти Италију и на граници Тирола и на Балкану, док не би Италија напала нашу монархију. Али гроф Ерентал није био тога мишљења, јер данас да није тако повољан међународни положај за Аустро-Угарску, као оно године 1908. приликом анексије Босне и Херцеговине. Ово ми лако верујемо, јер се руски министар спољашњих послова, *Сасанов*, после свога оздрављења свратио у Париз па неколико дана конферисао са француским и енглеским државницима које се конференције, по свој прилици, нису тицале само *Дарданела*, него *читавога Балканскога Полуострва*. Према тим приликама и наш седи владар придружио се мишљењу грофа Ерентала против Конрада. Па је наш узвишени владар и данас, као и године 1908. приликом анексијоне кризе, учинио велику услугу за мир, те према том данас још мање, него и године 1908., може бити говора о томе, да се *прегази Србија*.

Али велика узбуда у Бечу, кад се дознало за побуде одступу генерала Конрада, *управила се против престолонаследника Фрање Фердинанда*. У царевинском већу, у бечком Рајхсрату, ужасно је вређа социјалних демократа др. *Адлер* напао престолонаследника, тако, да га је председник морао опоменути, да се умери према једном члану царске породице, који је уједно и престолонаследник, али др. Адлер није примио ту опомену. Др. Адлер је представио ствар тако, да је престолонаследник са генералом Конрадом ишао на то, да наруши мир, а то би народе наше монархије стало неизмерних жртава у крви и новцу.

Међутим престолонаследник има своју политику. Надвојвода Фрања Фердинанд држи, да систем *дуализма*

ЛИСТАК.

Жена на Истоку и на Западу.

Јавно предавање госпође **Савке Суботићке**, *одржано у Бечу у Научном Клубу 17.(30.) новембра 1911.*

(Наставак).

Како се ова малена земља, овај мали народ за тако кратко време културно развио, мора му свако, ко ондашње прилике познаје, одати свако признање.

У краљевини Србији одговара школство модерним захтевима. Женскињу су приступачне све школе па и свеучилиште у Београду. Њих кад сврше, добивају одлични ученици и ученице државне стипендије за даље образовање на страни. Женски лечници нису реткост у Србији. Др. Драга Лочић лечи већ од тридесет година и здраво је вешта у женским болестима. Женске су онде и варошки инцинири и намештене су и по разним уредима и канцеларијама на пошти, телеграфу и телефону по целој земљи. Свака варошица има своју женску задругу, најстарија и највећа постоји у Београду већ својих 40 година. Ова задруга издржава једну школу, у којој се 200 сиромашних девојчица уче свима женским пословима. Има и своју mensa academica за 130 ђака, који добијају ручак и вечеру за по франка. Кухињске послове обављају девојчице из радничке школе. Осим тога има у Београду и један асил за старице, завод за одојчад и завод за напуштену децу, дечје забавиште за сиромашне, сиротиште и више добротворних завода. Њих све су основале разне женске задруге, као и базар, који је основала краљица Наталија. У томе базару продају се дивни ћилимови, тканине и везови вредних српских сељанака. Купци су већином странци, који не могу доста да им се надиве. Све женске задруге краљевине Србије су солидарне и придружиле се Интернацијоналној Женској Задрузи и у ту сврху избрале одбор. Председница том одбору је госпођа Миловуковица. Ова госпођа је борац за права женскиња те је у томе духу поднела скупштини једну петицију, и то још пре 16 година. Занимљиво је у тој ствари, да је ту петицију парламенат само маленом већином одбацио. Сада су опет покренули то питање, али ја држим, да се то није требало чинити све дотле, докле је код људи право општег гласања и бирања то, што и фата моргана, па још за оне земље, у којима женскиње није још болести детињства прекужило. За Интернацијоналну Женску Задругу веле да броји 7 милиона чланица, што не изгледа претерано, кад се зна, да српске женске задруге броје до 20000 чланица. Прва српска женска задруга је основана 1863. године. Та задруга као да је прва у Европи, која је себи предузела, да саветом и делом буде на руци жени из народа и да је упути у хигијени, узгоју деце, у кућарству и пољској привреди, као и у ширењу домаће индустрије, чиме се отворило сељанци ново привредно врело. Драговољно се образовало и једно удружење учитеља и учитељица, који ће по земљи да путују и томе свему народ да поучавају. Па држе и бесплатна предавања за све друштвене сталеже. Мисија тих путујућих учитеља и учитељица је апостолска, јер они битно допринашају душевном и материјалном дизању народа. Српска жена бави се и науком и уметношћу, слике госпође Теодоровићке и вајарски радови госпође Мештеровићке постигли су признање и на интернацијоналној уметничкој изложби у Риму. Одлично место као књижевница и песник заузима госпођа Јелена Димитријевићка, која је добила надимак српског Боденштета. Ова госпођа се од детињства дружи са Туркињама па је и турски научила. Њој ми пмамо да захвалимо, што смо се познали са харемом и турском књижевношћу. Госпођи Јелици Беловићки нема равне као етнографској књижевници, у њезину лексикону у речи и слици има и орнамената јужних и северних Словена од најстаријих времена до данас, па и орнамената других народа, у колико стоје у свези са словенскима. Све је то описано на шест разних језика. Заиста нешто јединствено у својој врсти!

Што се тиче делатности Српкиња у Аустро-Угарској, може се рећи, да оне нису заостале за тамошњим женскињем, у колико је то могуће у малену народу, који живи раскомадан у четири разне државе и од којег највећи део још увек стење под турским игом на очиглед Европи.

није јачање, него слабљење монархије, па с тога престолонаследник *није* велик пријатељ Мађара. Ми са своје стране пак држимо, да ће и престолонаследник морати постати пријатељ Мађара *у интересу династије*.

Али на сваки начин да престолонаследник *негодује*, што разни народи у монархији не долазе до свога народнога оправданога политичкога положаја. Ово особито вреди за Хрватску и за немађарске народе у Угарској.

Али на сваки начин да би, ако је право, да разни народи у монархији дођу до свога оправданога политичкога положаја, било оправдано, да и народи на Балканском Полуострву дођу до положаја, који искључује свако господство, управљено против њихове слободе и независности, и према томе *не би могло бити говора о томе, да се Србија прегази.*

△

Избор варошких представника у Новом Саду.

— Пропаст заставашке клике. —

Јуче, у понедељак, 28. новембра (11. децембра) 1911. одржан је овде у Новом Саду избор варошких представника у сва три изборна среза варошка. Исход избора је тај, да су у I. и II. срезу продрли кандидати народне странке рада против Јуштоваца (један једини Јуштовац изабран је у II. срезу), а у III. срезу, где су Срби у већини, **сјајно је победила листа независних Срба**, која је добила **101 глас већине** против опсенарске клике туцинданског убице, која је претрпела одлучан пораз. Та клика је до суботе крила пред јавношћу, ко су јој кандидати, али је још у недељу Јашина »крвавица« дрекала, како ће народ судити! Добри су пророци били. **Народ је судио**, али не онима, којима је Јаков хтео да буде суђено, него је **народ судио жалосној банди Јаше Томића**, која је **избачена** из варошког представништва те је тако поправљена она погрешка, кад је заведени народ послао у варошко представништво лице, које је **мучки убило човека** и због тог злочина **робовало** шест година у вацкој казнијони. Јашина клика, док је била у варошком представништву, **радила је против српских интереса**. Та је клика Јаше Томића ишла на руку бившем жупану, а Јашином побратиму *Бали*, да **отерају у пензију два Србина чиновника:** главног физика и варошког мерника, да та важна места заузму Несрби. Јашина клика је била противна калдрмисању српских улица; та је клика починила толико грехова, да се о њима књига може исписати. И за те тешке грехе је јуче на изборном мегдану баш **српско** грађанство судило човеку „историјског ножа“, Пери *Шарану*, *Хаџи-Лоји* и сличним типовима. Хаџи-Лоја је тако рећи јуче дошао из Вршца у Нови Сад па да буде варошки представник овде! Народ то није дозволио, него су на народним поверењем изабрани са **101 гласом већине** ови угледни грађани новосадски:

Ђока Обрадовић,
Сава Стојковић,
Сава Могин,
поп Тоша Милић,
Милан Т. Јовановић (казанџија),
Др. Паја Јанковић,
Др. Миливој Григоријевић,
Глиша Ракић,
Др. Миладин Свињарев.

А „Застава“ сада исто тако бунца о „насиљу“, као што је јуче на биралишту Влада *Мацедонац* (који је пре неколико година био од радикала изабран за варошког представника, али је морао дати *оставку*, јер је био затворен **због кривог банкротства**) избацио: „Оваког насиља (?!) нема ни у Мацедонији!“

А **насиљу не беше ни трага**. Свако је гласао по својој слободној вољи, **ред беше узорит** и наши бирачи су са дивним *стрпљењем* трпили *изазивања* радикалских букача. Милина је било гледати свесне бираче, који су сви схватили значај тога изборног дана, који ће Јаши и његовим пришипетљама од сада бити црн у календару.

Данас Јаша измишља неке приче о јарачким Немцима. Јесте, гласало је неких 40 јарачких Немаца на листу независних Срба, али **то** није одлучило изборну борбу. **Срби бирачи**, ти су **дали већину** листи независних Срба. Али кад „Застава“ прича о јарачким Немцима, зашто не каже, да су на радикалску листу гласали многи Јевреји, Немци и Мађари Јуштовци из треће четврти. Зашто **о томе** не пише „Застава“?

На послетку је **гнусна лаж** радикалска, да се је у гостијоници „код Црног Орла“ давало бирачима по пет круна. „Wie der Schelm ist, so denkt er.“ Радикали знају, да они при нашим автономним изборима притесне Задругине дужнике, **радикали купују душе** сиромашних људи, али огромна већина нерадикалних бирача су људи имућни и њих не може купити нико ни за какве новце.

После ових избора треба новосадски Срби да се спремају, како бисмо најурили Јашину клику и из српске црквене општине новосадске.

Италијанско-турски рат.

— Цензура у Италији. —

Јављају из Милана, да су од синоћ све телефонске интерурбанске везе и оне са иноземством затворене те се извршава најгрожија цензура разговора и брзојава. Одатле се изводи, да се јуче морао догодити врло важан догађај.

Како је познато, италијанска је влада исто овако била обуставила телеграфски и телефонски промет у ноћи прошлог понедељка на уторак, то јест сутрадан иза заузећа Аин-Заре од стране италијанских чета.

— Ускотрачна железница у Триполису. —

Новине потврђују вест, да ће се доскора отпочети са градњом ускотрачне железнице из Триполиса у Аин-Зару, па даље у Занзур. У Триполис је већ стигао материјал за 15 километара железничког пута, а стигле су и женијске чете, које ће градњу обављати. Читава железница ће бити дуга 60 километара. Она се у првом реду гради за превоз тешког топништва, што сада услед пешчаног и блатног тла није могуће, а преважаће се њоме и муниција, оружје, живеж, па буде ли требало, и војници. Железница ће уз остало одлакшати многе друге службе опскрбљивања, стражарења, причуве итд. Према једној вести имао би главни део пруге бити готов кроз две седнице.

— Аутомобилски друм до Аин-Заре. —

Јављају из Триполиса: Уређивање друма према Аин-Зари брзо напредује. Друмови ће се уредити за аутомобилски саобраћај.

— Сенуси се покоравају Италији. —

Телеграфишу из *Бенгаза*, да се је поглавица упливне религијозне секте Сенуса покорио заповедништву италијанских чета. Улеме у Бенгазу објавише у свим мошејама италијанску победу пред Триполисом.

Буде ли потврђена ова вест, то значи, да су Италијанци постигли још један велик успех, јер сенуси међу Арапима Триполитаније и Циренајке уживају велик уплив.

— Турски часници у Тунису. —

Јављају из Габеса: Турски војнички лечник Кајнабидин, добровољац „Црвенога Полумесеца“, и три добровољца болничара, прођоше кроз Габес према Триполитанији преко Бенгардане. Паробродом „Тафуа“ стигоше из Марсеља у Тунис 4 турска часника, они исти, који су пратили мисију »Црвеног Полумесеца“ и који се не могоше искрцати, јер не могоше доказати свој идентитет. Они овај пут изјавише, да су туристе, но полиција им је изјавила, да не ће бити пуштени на крај.

— Одговор Турске у питању Дарданела. —

Турско министарско веће саставило је одговор на руски захтев у предмету отворења Дарданела. Тај одговор гласи: Царска влада, која се држи установа од године 1871. и уговора, познатих по берлинском конгресу, не може дозволити ни у мирно ни у ратно доба искључиви пролаз руској ратној флоти те изјављује, да Дарданели искључиво припадају Отоманима и њихову суверену у сврху заштите интегритета отоманске државе.

† Никола Христић.

Умро је у дубокој старости један српски државник, преко кога се не може и не сме муком прећи, јер ма какво мишљење било о њему, он је у многим важним тренутцима новије повеснице Србије, играо извесну улогу. То је *Никола Христић*, пензионисани државни саветник у Србији.

Никола Христић био је, што се каже у Србији: *„пречонин“* или *„шојка“*. Умро је у *деведесет четвртој години свога живота* а живео је у Србији *седамдесет и три године.*

Никола Христић родио се у Сремској Митровици, у *граничарској* породици а прешао је у Србију још као врло млад човек године **1840**.

Никола Христић у дугу низу година био је у Србији у разним званичним положајима. Био је више пута министар, па и министар-председник. Ако се у Србији овом или оном „пречаниву“ могло ово или оно пребацити, то се Николи Христићу није могло ништа пребацати. Био је човек од карактера те потпуно чистих рукȳ. Он никад није хтео поћи у какве интриге, никад није хтео бити *шерет*. Он је био и увек остао *Србин Граничар*, као да је усисао граничарство са материним млеком. Кад се у Србији по странкама мењала разна министарства — хајде, пô чича-Николу, да начини реда. У покојног Николе Христића вредило је оно: Ordnung und Gesittung (ред и поредак). И у његовој дубокој старости као пансијонирцу морали су му у извесне дане зетови долазити на „рапорт“.

Кад је године 1866. и године 1867. *Милетић* у „Застави“ жестоко писао против *кнеза Михаила*, па једном дошао Милетић у Београд, кнез Михаило га је преко Николе Христића дао пребацити преко Саве, па кад су то замерили Николи Христићу, он би рекао: „Е брате, то је Befehl!“ Од то доба добио је Никола Христић у нашем друштву име: **каплар Никола** и то му је име остало и у Србији. Но Милетић и колико је жестоко писао против кнеза Михаила, ипак је после грознога догађаја у Топчидеру, сажаљавао смрт кнеза Михаила.

Какве је природе био као државник Никола Христић, види се из једнога малога инцидента. Кад је под краљем Миланом опет једном дошао Никола Христић на министарство, да *„начини* мало реда“, краљ Милан би га запитао: „Шта је, господине Христићу, под данашњим тешким околностима Ваш политички *програм?*“ — „Програм?“ запита зачуђено Никола Христић, па одговори краљу Милану: »*Ја имам извршивати заповести Вашега Величанства!*«

Кад је у Београду при погребу покојнога Јована Ристића писац ових редака ишао заједно са Николом Христићем за *одром Јована Ристића*, многе су им се мисли врзле по глави о Србији. Данас, кад је умро Никола Христић, мора писац ових редака казати: Никола Христић живео је у Србији седамдесет и три године, али није дочекао у Србији: Ordnung und Gesittung.

=

Политички преглед.

— Босанско-херцеговачки сабор. Сарајевска „Српска Ријеч“ јавља: У сједници Сабора, држаној у четвртак 24. новембра, најприје су читани на Сабор приспјели комади. За тим се приступило избору одбора за инвестиције, у који је предложено осамнаест чланова, те су изабрата господа: Др. Никола Стојановић, Ристо Х. Дамјановић, Др. Јово Симић, Др. Милан Сршкић, Шћепан Грђић, Др. Љубо Симић, Матија Поповић, Петар Кочић, Мустајбег Халилбашић, Др. Сафвет бег Башагић, Бећир еф. Мехмедбашић, Др. Хамдија Карамехмедовић, Хасан еф. Смаилбеговић, Др. Мурад Сарић, Др. Никола Мандић, Др. Јово Сунарић, Др. Доминик Маџа и Јосип пл. Ванцаш.

Уједно је изабран у прорачунски одбор Др. Сафвет бег Башагић на мјесто Ћамила Карамехмедовића, који је одступио.

Иза тога прешло се на специјалну дебату закона о грађењу, издржавању и управи путова почевши од § 12. У параграфу петнаестом, због кога је настала криза због написа на путовима, предложено је, да су табле начињене „равноправно у оба писма и арапским словима“ те је споменуто, да се искључују написи

Она Европа, која се одушевљавала за укидање американског ропства и која се толико размеће својим слободоумљем, та Европа вели: »Има још времена, да се почне ослобођење ових бедника. Нека причекају!« Пет стотина година па још да чекају? Зар то није иронија на хуманитет? Или хоће ли можда она изгубити од нимба свог, кад је овде реч о ослобођењу једног словенског племена? Срби и Хрвати су народ од десет милијона а три вере: источно-православне, римокатоличке и мухамеданске. Сви пак говоре само једним језиком а језик је душа народу.

Краљевина Србија као да је једина држава, у којој кћери државних чиновника и официра, који су десет година служили, уживају удовичку мировину после смрти својих родитеља, и то док су год живе или до своје удаје. Кад се и последња кћи уда, она добија унапред трогодишњу мировину као отправнину. У Србији је сваком сељаку осигурана кућа, његова последња четири хектара земље, његова последња два вола и алат пољски и кућевни. То му нико не може купити ни узаптити, па ни свемогући порезни уред. Има ли сељак синова, то је сваком сину осигурано исто толико земље, као и оцу. Зато нема у Србији пролетаријата међу сељацима.

Београд је престоница краљевиви Србији са 100 000 становника. Положај му је амфитеатралан са далеким изгледом преко брда и долина. Са Калимегдана, што турски значи: леп изглед, види се, како се Сава улива у Дунав те Београд долази као неко полуострво и прави границу међу Србијом и Аустро-Угарском, те отуда се вели: Београд је кључ а Цариград капија Истока за Запад. Модерни дух времена крши гвоздене ограде и капије и на Истоку и нема силе на земљи, која би га задржала, он трепери у ваздушном океану.

(Наставиће се.)

у њемачком, мађарском и другим страним језицима.

Иза предлога извјестиоца узео је ријеч српски народни посланик Шћепан Грђић:

Високи Саборе!

Поводом ове нове стилизације § 15. закона о грађењу одржавању и управи јавних путова налазим за потребно да проговорим неколико ријечи. Сви знамо, шта је у овом закону довело до кризе и кроз колико је због осјетљивости у питању назива језика и употребе писама прошла криза, док се дошло до данашњег резултата. Због тога мислим, да морамо бити на чисто не само, како ће се овај закон у пракси проводити, него и какво становиште заузима влада у овом питању, те сам слободан да запитам: *На коме становишту стоји влада у погледу назива језика и употребе писама?*

Још за вријеме говора викали су пакташи против овога говора посланика Грђића и њима се придружио г. Петар Кочић, протестирајући, што је ово питање стављено у договору с владом.

Ријеч је узео цивилни доглавник г. барон Бенко те је изјавио, да је њему познато било, да ће на земаљску владу ставити ово питање г. Шћепан Грђић; то се и морало учинити, ако се очекивао с мјеста одговор земаљске владе. Тај одговор гласи:

Земаљска влада стоји на становишту чаришта обију писама и назива језика српско-хрватским, те не не би могла ни у будуће подупријети никаква предлога, који би ишао за тим, да се ова питања ријеше на једностран, горе истакнутом становишту опречан начин.

Пакташи су протестовали против ове изјаве владине, јер да се овијем прејудицира ријешењу језичког питања, али им ништа није помогло: за сада је извојевана ћирилици равноправност те ће се и у пракси проводити.

Иза тога је настављена шпеци јална дебата, те је параграф по параграф примљен, како је предложио одбор за комуникације, само су у два параграфа усвојене двије незнатне промјене, којима се усавршава аутономија котарских одбора за путове.

Тијем је сједница завршена и за данас је одређено треће читање ове зиконоске основе и расправа о предлогу српског посланика г. Матије Поповића, да се влада побрине, да се у котареве Босне и Херцеговине, у којима је недостатак жита, или нађе жито или даде кредит без интереса за жито.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 29. новембра 1911.

— **Српско Народно Позориште у Новом Саду.** Место репризе »Јесењих маневара« са гђцом Фридом Гросовом као гошћом у улози добровољца Марошија даваће се вечерас, ове сезоне по други пут а у опште овде по десети пут, Рајмундов »Распикућа«. Приказ »Јесењих маневара« одложен је на сутра с тога, што је гђца Гросова за данас морала још играти у Осеку те тек сутра пре подне стиже у Нови Сад. »Распикућа« се вечерас даје у претплати на пар. — Прексутра у вече долази на ред, у Новом Саду по други пут, »Отмимица Сабињанака«, шаљива игра у четири чина, од Немца Павла Шентана у српском преводу Михаила Р. Поповића. Како је та шаљива игра већ поодавна давана овде у Новом Саду — још 1. фебруара 1900. — те како у новосадској српској публици има многих, којима је непозната, то ћемо овде изнети њену садржину. Гимназијски професор Голвиц у малој немачкој вароши послао је био своју жену Фридерику и своју неудату ћерку Паулу у морско купатило а самоћу је употребио на то, да уреди своје списе. Том приликом му дође до руку из младости римска драма с натписом »Отмица Сабињанака«. У варошици се у то време са својом дружином бавио позоришни управитељ Стризе. Овај је комбиновао, да ће комад домаћег песника, па ма како лош био, имати успеха, те лукавством измами од професора рукопис. Мимо очекивање врате се Фридерика и Паула из купатила раније, но што је Голвиц мислио, те је сад ваљало чувати тајну. Међу тим мало по мало прокљуве целу ствар професоров зет др. Најмајстер муж старије му ћерке Маријане, исто тако и млађа му ћерка Паула и стара служавка Роза. Професорова стрепња изврге се у очајање, кад се мало по мало испоставе тешкоће при подели улога и у погледу декорација. Но жена управитеља Стризеа, која делује за кулисама, увек уме да се искобеља из неприлике. Она замоли варошке пожарнике, да приказују сабинске војнике а из варошког стрелишта узајми олеандере, да њима представи гај са пинијама а уз то у тај гај стави још и Најмајстерова папагаја. Али баш то доводи до катастрофе, јер комад, који се већ после првог чина није допао, буде исмејан, кад на најпатетичнијем месту папагај стане импровизовати. Професор је већ изгубио главу те је готов да отпутује, како би избегао мождашњу јавну бламажу, ако се дозна, да је он писац. Али домишљава управитељевица је већ дотле утишала публику тиме, што је брже боље одгурнула »Отмицу Сабињанака« у страну па место ње изнела Л' Аронжеву шалу »Хаземанове ћерке«. Весели тај комад има још неколике повеће епизоде, које су тесно спојене са главном радњом. Тако долази неки винар Карл Грос, с којим се професор Голвиц пре неколико година у Берлину био познао. Тај Грос има бекрију сина, који се најзад затекао као глумац у Стризеовој дружини. У тога се младог Емила Гроса загледа професорова мезимица Паула те напослетку буде и сватова. Пре једанаест и више година играо је управитеља Стризеа г. *Динић* па ће га играти и прексутра. Професора Голвица давао је тада г. Милан *Николић* а прексутра ће га давати г. *Спиридоновић*, Фридерику је давала гђа *Васиљевићка* па ће је давати и прексутра. Маријана је била у рукама гђе Саре *Бакаловићке* а прексутра ће је играти гђа А. *Гошићка-Алексићева*, Паулу је давала покојна Зорка *Добриновићка* а прексутра је даје гђа Ружа *Крањчевићка*. Служавку Розу је играла гђа Марта *Тодосићка* па ће је играти и прексутра. Др Најмајстер је био у рукама певача *Марковића*, винар стари Грос у *Душановићевим* а млади Емил Грос у рукама г. Л. *Поповића*, прексутра пак даваће дра Најмајстера г. *Динуловић*. Карла Гроса г. *Димитријевић* а Емила Гроса г. *Матејић*. Приказ ће бити у претплати на непар а режију ће водити г. *Динић*.

— **Осигурана будућност српским вероисповедним основним школама у Земуну.** Земунски »Сремац« доноси ову белешку:

Српске вероисповедне школе града Земуна ових дана су оставином Грка, некадањих становника и имућних обртника, у износу од 111.000 круна, добиле таку потпору, која ће, док је Срба у Земуну, најдрагоценије благо, школу, одржавати у животу.

Сад, у ово време, које је мучено разним одвећ затегнутим и непропорцијонисаним одношајима животних потреба, дошао је овај лепи и богати дар тако добро, да је наша благодарност неисказана. Једну од најтежих брига пребринуло је Српство у Земуну и сад само дај Боже лепа здравља, добрих и вредних учитеља, па да нас види Бог! Врлим покојницима - дародавцима нека је вечан спомен међу нама, а живима нека је слава и Бог милостиви нека им сваким добром наплати то неизмерно доброчинство. Српска школа, ваљало би да се сваке године сети својих добротвора на уобичајени начин, а учитељи нека причају деци, ко су њихови добротвори.

— **Из српских сватова.** Гђца Александра *Алексићева*, даровита српска млада глумица, и г. Никола *Гошић*, такође даровити и вредни млади српски глумац, обоје чланови наше народне позоришне дружине, венчали се јутрос у петроварадинској војној капели. Чин венчања извршио је пречасни господин Георгије *Кришовац*, војни свештеник у кадетској школи у Каменици. Кум је био начеоник Друштва за Српско Народно Позориште, пресветли господин А. *Хаџић*, стари сват је био колега младенаца г. Војислав *Виловац* а девер уз невесту био је гимназиста син гђе Султане Савићке Цијукове. Сретним младенцима желимо, да својим даром и вреднећом послуже што дуже српској просвети као ваљани свештеници у храму Српске Талије.

— **ДЕЧЈУ РАДОСТ ПРЕД БОЖИЋ** учини најпре добра и лепа књига, као што је **»Срце« од славног талијанског писца Де-Амичиса**, у лепу повезу 3 К. Тражите наш **попис одабране књижевности за децу.** Најпотпуније складиште српске и хрватске литературе. **Књижарско-издавачки завод »Напредак« у Земуну.** 1—

На знање! Према већ оглашеној објави број нашега листа за четвртак не ће изаћи.

Новости са стране.

— **Жртве индустријалне хиперпродукције.** У Берлину су сва складишта ковинске индустрије препуњена. Услед тога су творничари одлучили ограничити производњу те су отпустили преко 30.000 радника, запослених у различитим ковинским творницама. Отпуштенима се придружило још око 5000 неотпуштених, изјављујући се солидарнима са својим друговима. Предузетници рачунају, да ће та ограничена производња потрајати неких шест недеља, а дотле ће ових тридесет и пет хиљада радника остати без зараде, дакле без хране и одела, а то ће особито у ово зимско доба тешко сносити. Да се узмогне помоћи овим сиромашним радницима, потребно је сваке недеље до пола милијона круна.

— **Милијонска оставина журналистама.** Пре неколико недеља умро је у Њујорку Јосиф *Пулицер*, власник »Њујорк-Ворлда« и оснивач »жуте штампе«. *Пулицер* се доселио из Угарске у Америку као посве сиромашан младић. Првих година свог боравка у новоме свету патио се као многи други досељеник на све могуће начине, да се прогура, док напокон није добио место за сарадника код листа »Вестлихе Поста«, што га је издавао Карло *Шулц*. То је био почетак његове сјајне каријере, особито у материјалноме погледу. Течајем година стекао је *Пулицер* сјајан иметак, од кога је опоручно оставио неких 30 милијона долара за унапређивање американске журналистике. Осим тога оставио је још и других легата у добротворне сврхе: по 500 000 долара музеју и филхармоничном друштву, 100.000 долара своме слузи, исто толико својим приватним тајницима а за *журналистичку школу* на свеучилишту у Колумбији оставио је милијон долара. За оснивање те школе оставио је још за живота исто толику своту. Осим тога оставио је *Пулицер* свеучилишту у Колумбији 250.000 долара за годишње раздељивање награда и стипендија, које су такође у првом реду намењене журналистама. Међу осталим истичу се ове награде: 1000 долара за најбољи предлог, како би се најзгодније побољшало уређење журналистичке школе. 1000 долара за најбољи приказ новинског рада у прошлој години; три путне стипендије од 1500 долара за младе журналисте, да пођу на науке у Европу; за најбољи уводни чланак течајем доидуће године 500 долара. Као критерија ваљаности има се сматрати јасноћа стила, морална тенденција, логика и уверљива снага. За најбоље репортерско извешће, коме је први услов, да буде глатко и истинито, оставио је Пулицер годишњу награду од 1000 долара. И својих сарадника сетио се покојник обилним приходима од камата разних његових главница.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 28. новембра. Министар-председник гроф *Куен-Хедервари* одговориће у суботу на интерпелацију о оставци генерала *Конрада* и обнови Тројног Савеза.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Италијански правни факултет у Прагу.

Беч, 29. новембра. Италијански правни факултет, који Немци не ће да трпе у Бечу, биће пренесен у Праг.

Русија и Турска.

Цариград, 29. новембра. Турска није коначно одбила руски захтев за отварање Дарданела, јер се боји, да то не буде повод рату између Турске и Русије.

Разно.

— **Скандали и пикантерије на шпањолском двору.** Европска јавност обратила је у последње време велику пажњу телеграмима, који су недавно измењани између краља Алфонза и његове тетке, инфанткиње Еулалије, сестре покојном краљу Алфонзу XII., која живи у Паризу. Инфанткиња намерава наиме под псеудонимом грофице Авила издати своје мемоаре. Кад је краљ Алфонз за то дознао, брзојавио јој је: „Силно сам се зачудио, кад сам сазнао, да Ти намераваш под именом грофице Авила обелоданити књигу, која ће, како ми је познато, обратити велику пажњу. Заповедам Ти, да издање књиге одгодиш дотле, док ју ја не прочитам и дадем своју приволу за то“. Инфанткиња му је одговорила: »Чудим се, да се може изрицати осуда о књизи, која још није ни прочитана. Такво нешто може се догодити само у Шпанији. Будући да ми се дворски живот није никада свиђао, окористићу се приликом, да се с њим за навек опростим. Ограђујем се против овакова поступка, достојног инквизиције, па ћу и надаље чинити онако, како ми се буде свиђало.“ Једном је новинару изјавила инфанткиња, да је сита свих дворских церемонија. Још је истакла, да се мера превршила, кад њезин син, који се је у Мароку јуначки борио, није одликован никаквим признањем. Одредила је, да се њезин посед у Шпанији прода, па се повлачи сасвим у приватни живот. Закључује: »Тако ћу бити најсретнија, јер ћу моћи очувати своју неутралност.« Са шпањолске официјозне стране хтело би се приказати, да брзојав, што га је краљ управио инфанткињи, није онакав, како га новине приопћују, него блажи, и да је краљ само позвао принцезу, да се гледе обеледањења књиге споразуме са двором. У ту сврху био је шпањолски посланик у Паризу позван, да ју посети. Но из Мадрида јављају још горих ствари, наиме, да су предузете све мере, да се инфанткињи одузме апанажа и све части и наслови, које јој као краљевској принцеви припадају. Непобитно је међутим, да је инфанткиња Еулалија послала краљу онај брзојав, којим његов поступак означава достојним инквизиције и прекида с двором сваку везу. Она је већ овластила неке пријатеље у Шпањолској, да спроведу продају њезина имања и она ће одселе живети слободна у Паризу. Она је у осталом и до сада показала потпуну независност у речи и делу. Заговарала је од увек слободу жене, раставу брака и симпатизирала са радикалним елементима. Те своје назоре износи у објављеној књизи „Површином живота“, што ју баш услед ове афере кани што пре обелоданити под псеудонимом грофице Д' Авила. Они, који су неке стране те књиге прочитали, држе, да

ће то слободњачко дело бити прилично досадно штиво. Она је већ од дуже времена била у спору са двором, особито ју није трпила богобојажљива краљица удова Марија Кристина, која је захтевала, да принцеза и у иноземству живи по дворској етикети. Права гровота била је једном завладала за столом, кад је инфанткиња отворено изјавила, да симпатизира са социјалистама и анархистама. И збиља међу њезиним бољим пријатељима је револуционарни новинар Бонакру, који већ три године живи у својевољном прогонству у Паризу. То је чак погоршало њезине одношаје са шпањолском династијом. Сад наједном излазе на јаву цитати из њезиних писама, у којима она с презиром говори о скандалима на шпањолском двору, о свом несретном браку, о свом оцу, који је расипао новац са блудницама, о брату Алфонзу XII., који је исто тако своје запуштао у невољи, и захваљује провиђењу, што ју је мајка краљица Изабела за времена сред таквих прилика одвела из Шпањолске. Инфанткиња је четрдесетак година, но изгледа много млађа; плавојка је и симпатична, премда није веома лепа.

Српско Народно Позориште.

Ред позоришних приказа у Новом Саду.

У среду, 30. новембра (13. децембра), овде *по четврти пут*: »**Јесењи маневри**«, оперета у три чина, текст од Кароља Бакоњија, музика од Имра Калмана. Гђца Фрида Гросова у улози добровољца Марошија као гошћа. Приказ *сан претилаше*.

У четвртак, 1. (14.) децембра, овде *по други пут*: „**Отмица Сабињанака**“, шаљива игра у четири чина, немачки написао Павле Шентан, превео Михаило Р. Поповић. Приказ *у претилаши на неиар*.

У петак, 2. (15.) децембра, овде *по шести пут*: „**Хамлет**“, трагедија у пет чинова, енглески написао Виљем Шекспир, превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић. Приказ *у претилаши на шар*.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић
Одговорни уредник: Јанко Перић

ОГЛАСИ.

СРПСКОЈ ЧИТАЛАЧКОЈ ПУБЛИЦИ,

нарочито претплатницима на дела Ђуре Јакшића (Српски Класици I.) саопштава се: На молбу веома многих српских читалаца, којима је тек о Новој Години могуће положити претплату, а и због велике накладе, **продужује се рок претплати на Дела Ђуре Јакшића до св. Јована** (7. јануара 1912.). Одмах по том почиње експедиција и то оним редом, којим је претплата стизала. Моле се због тога скупљачи и повереници, да чим пре саопште број и списак својих претплатника, да би се експедиција редовно могла обављати. Претплату треба истовремено послати. **На неколико питања јављамо: Штампање Јакшићевих Дела отпочело је по претходном споразуму са Српском Књижевном Задругом, која у својим издањима не ће више објављивати радове овога српскога класика.** — Уњевани комплети, све четири књиге, у фино енглеско платно у оригиналним корицама са позлатом, стајаће само 2 К више. Повез се може платити и при примању (per Nachnahme) Издавач: Књижарско-издавачки завод „Напредак“ у Земуну. 574 1 3

ПРОМЕСЕ

Аустријске Кредит срећке
од године 1858.

Главни згодитак	К	300.000·—
1 згодитак	по „	60.000.—
1 „	„ „	30 000.—
2 згодитка	„ „	10.000.—
2 „	„ „	4.000.—
3 „	„ „	3.000.—
3 „	„ „	2.000.—
35 згодитака	„ „	800·—
3352 згодитка	„ „	400·—

Жребање 2. јануара 1912. год.
Цена К 20·—

Срећке
XXIX. краљевске угарске ДРЖАВНЕ ЛУТРИЈЕ.

Број згодитака	Назнака згодитка	У готовом новцу: појединце	У готовом новцу: укупно
		круна	
1	главни згодитак . .	--	200.000
1	згодитак	—	30.000
1	„	—	20.000
1	„	—	10.000
1	„	—	5.000
5	„	1.000	5.000
5	„	500	2.500
10	„	250	2.500
20	„	200	4.000
40	„	150	6.000
100	„	100	10.000
200	„	50	10.000
2.500	„	20	50.000
12.000	„	10	120.000
14.885	Главна свота згод.		475.000

Жребање 14. децембра по н. о. г.
Цена 4·—.

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
деон. друштво
у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо поруџбине само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот. за поштарину.

„Пештанска Медицинска Преса“ пише: При **ЖИВЧАНИМ БЛОВИМА** и хипихондрији, које су условљене поремећајима у трбуху, постижу се природном горком водом **ФРАЊЕ ЈОСИФА** одиста успеси, који саневађују. У опште се код деце једна до две кашике пуне, а код одраслих пола или три четвртине винске чаше исказују као довољно. — Може се добити у апотекама и трговинама минералних вода. Управа разашиљања у Будимпешти. 510 29-40

Из краљевске повлашћене петроварадинске трговачке школе.

Свима онима, које се прошле недеље обратили писмено на мене молбама, да буду примљени, и питањима, кад ће почети наставни течај, дозвољен је улаз сваки дан. Темељита наобразба и испит у Будимпешти или у Бечу.

МОГАН, концесијонар
573 2-3 станује у Новом Саду
у Футошкој улици бр. 104.

Др. Жарко Јакшић

преместио је своју

адвокатску канцеларију

из Титела 570 3—4
у ВЕЛИКИ БЕЧКЕРЕК
пут према железничкој станици
Арадачка улица бр. 178.
Телефон број 300.

Клупски специјалитет
(Clubspecialité)

може се добити у свакој фи-
:: ној трафици: ::

1 кутија по сто чаура за цигарете 70 п.
1 књижица артије за цигарете (70 лис.) 12 „
1 „ „ „ „ (120 „) 20 „

заштитна марка **заштитн марка**

По лекарском савету листићи нису штампани, али сваки листић садржи транспарентан потпис фабриканта Модијана. Може се добити код: Удове Јована Ермега у трговини дувана и специјалитета на велико. 558 4-20

ЧУДО ОД БУКВАРА!

Из овога буквара научи и најстарији човек **за 12 дана да чита и пише.** А како има у буквару још 70 слика и много лепих и поучних приповедака, то је врло згодан за читање и онима, који знају читати. Имам преко 1000 признања. Ко ми пошаље са поштанском упутницом **70 пот.** (филера) тај добија буквар са плаћеном поштарином.

Хомоксил (Уљма), (Temes m.)

Љубомир Јовановић
528 12-30 шк. управитељ и учитељ.

Завод за народно господарство!!

Централа Будимпешта.
Адреса: „BELCSA“
Pesti kereskedelmi és jelzálog bizományi bank Vezérügynöksege Budapest III. Zsigmond u. 44.

I. Завод прима, набавља и продаје у комисији: плодине земаљске, и у опће све трговачке и економске потрепштине, прима из овоземства и иноземства налоге.

II. Завод обавља и банкарске послове и транс-акције у свези с аустро-угарским новчаним заводима — и то у највишем износу на непокретно имање, уз врло повољне увете. — **Камате 4—4¼—4½% и то без обвезе на одказ,** за исте послове не тражи се са стране п. грађанства никакве **провизије — молитељ зајма добива потпуну исплату.**

III. Завод култивира тачно и кулантно, око утемељивања и финанцирања разних творница, подузећа и т. д. и заступа у том правцу најбоље конексије.

IV. Завод набавља и даје: разне информације, трговачке нагодбе, ургира код **министарства** петиције, апелације, диспензације и т. д.

V. Завод подељује веома прецизно најсавесније опширне упуте, које су у савезу с горњим пословима те заступа у том смеру сваког интересента на његово потпуно задовољство. — Компетенти треба да приложе к писму марку од 10. ф. **Дискреција зајамчена** — дописује се и српски.

532 9—25

ЈЕДИНСТВЕНА И У ОВОЈ СТРУЦИ НА ДАЛЕКО ПРИЗНАТА
ТРГОВИНА СВИХ СРПСКИХ ПРАВОСЛ. ЦРКВЕНИХ УТВАРИ

НИКОЛЕ ИВКОВИЋА
У НОВОМ САДУ

у сопственој кући, Дунавска улица бр 10.

У Српству највећа трговина и радионица за српске прав. цркве, наиме: **одежда, неба, литија, барјака, плаштаница, крстова, кадионица, кивота, кандила, петохлебница, полијеља** (ћоке цветови), **целивања** на лиму, **икона** на платну и на артији и т. д. Израђујем **барјаке, заставе** за певачка друштва, од најједноставнијих до најскупоценијих, везене златом и свилом. Призната радионица као најусавршенија, **иконостаса, Христових гробова, певница** и т. д. **добра** радионица свештеничких **хаљина** и велик избор **шешира, камилавки** и **појасева.** Све радионице и трговина налазе се у сопственој кући а **сваку наруџбину извршујем тачно и брзо под својим личним надзором. — Велики и богато илустровани ценовник шаљем на захтев бадава.**

Адреса за наруџбине: НИКОЛА ИВКОВИЋ UJVIDÉK.
566 3—20

ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
Н. ДИМОВИЋА У Н. САДУ

КОШУТ ЛАЈОШ УЛ. 33. — КОД ЦРВЕНОГ РАКА.

Основана 1870. г. **Основана 1870. г.**

Препоручује своје велико стовариште **Поморанџе** најбоље црвене и мандарине **Лимунова** сиракуса и осталог јужног воћа, најфинијег Ајксер-Тоскана, тафел и лецер **зејтина, шећера, кафе, пирикуа, рума, теја, свећа, минералних вода,** најбоље врсте **саламе, сира:** форарлбершки гројер, милански **стракино, горгонцола и пармезан.** Исто тако **штоплова, плавог самена, рафије** за винограде, најбоље **детелино семе** без свилене косе, са бломбом, **семења** за енглеску **траву и репу,** као и све у ову струку спадајуће артиклове на велико и мало.

Најбоља врста американског претролеума.
Велико стовариште француских цигари-папира.

Послуга солидна, брза и тачна. 542 4-12 **Цене умерене.**

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«. Штампарија деоничарског друштва »Браника« у Новом Саду